

Izvorni naučni rad
UDK 811.163.42'373.23

Marijana BAŠIĆ (Zadar)

Odjel za kroatistiku Sveučilišta u Zadru
mabasic@unizd.hr

Sanja BARIČEVIĆ (Zadar)

Odjel za kroatistiku Sveučilišta u Zadru
sbaricev@unizd.hr

SKLONIDBENI UZORCI PREZIMENA ZADARSKOGA PODRUČJA U NORMI I UPORABI¹

Određena kao stalna, nepromjenjiva i nasljedna, prezimena nose značajke povijesno-geografskoga identiteta. Nastaju od različitih vrsta riječi i na različitim dijalektnim odnosno zavičajnim idiomima pa njihova gramatička i leksička obilježja pokazuju određene specifičnosti u odnosu na standardnojezičnu normu. Morfološka i morfosintaktička obilježja prezimena u jezičnim se priručnicima opisuju najčešće kada je riječ o stranim prezimenima, sklonidbi ženskih prezimena na *-a*, pisanju i sklonidbi dvorječnih prezimena. Nerijetko su prezimena odnosno njihovi sklonidbeni uzorci problem govornicima hrvatskoga jezika. U ovome se radu raščlanjuju prezimena zadarskoga područja, tj. Zadarske županije, navode se njihovi sklonidbeni uzorci i specifičnosti u odnosu na standardnojezičnu normu te se pokušava utvrditi imaju li govornici hrvatskoga jezika poteškoća s njihovom sklonidbom. Početna je pretpostavka istraživanja da su određena prezimena, s obzirom na geografski razmještaj, odnosno na njihovu zastupljenost izvornim govornicima hrvatskoga jezika bliža i poznata stoga pri njihovoj sklonidbi manje odstupaju od norme nego pri sklonidbi manje zastupljenih odnosno uže rasprostranjenih prezimena.

Ključne riječi: *morfološka obilježja, morfosintaktička obilježja, prezimena, standardnojezična norma, Zadarska županija*

¹ Preliminarni rezultati istraživanja na manjem uzorku ispitanika bili su predstavljeni na *Sedmome hrvatskome slavističkome kongresu* održanome u Šibeniku od 25. do 28. rujna 2019. godine. Ovaj rad donosi cjelovite rezultate istraživanja.

1. UVOD

Prezimana nastaju na različitim zavičajnim idiomima i takva ulaze u prezimenski leksik pa njihova gramatička i leksička obilježja pokazuju određene posebnosti² u odnosu na standardnojezičnu normu. Odnos standardnojezične norme i prezimenā temom je većega broja radova koji problematiziraju normativna pitanja prezimenskoga leksika na različitim razinama – leksičkoj (rasprave o prilagodbi dijalektnih oblika standardnojezičnoj normi: Alerić, 1974a; Alerić, 1974b; Težak, 1974; Šojat, 1974; Babić, 1975; Šimunović, 2006: 256–259; Frančić, 2016; 2017), prozodijskoj (Težak, 1974; Babić, 1975; Šimunović, 2006: 267–269; Kekez, 2011), pravopisnoj (Gluhak, 2001; Glušac, 2015), morfonološkoj (Ham, 2018; Komar i Glušac, 2019) i morfosintaktičkoj (Gluhak, 2001; Babić, 2006; Kuna, 2014; Glušac, 2015). Iako se danas dijalektne, leksičke i gramatičke posebnosti prezimana smatraju obilježjem osobnoga imena (te ostaju izvan normativne prilagodbe), jezični priručnici u velikome broju primjera, kada je riječ o njihovoj sklonidbi, ne daju ujednačena rješenja (Šimunović, 2006: 256). „Sklonidba imena i prezimana izaziva dvojbe, *pravopisne* i/ili gramatičke nedoumice, pa i prave žučljive rasprave“ (Ham, 2018: 237). Tako se neujednačenosti i dvostruka rješenja u jezičnim priručnicima odnose na: (ne)umetanje paradigmatskog *j* u prezimenima koja završavaju na dočetno *-i*, *-io*, *-ia*, *-eo*, *-ea*, sklonidbu ženskih prezimana na *-a*, pisanje dvorječnih ženskih i muških prezimana (sa spojnicom ili bez spojnice) te njihovu sklonidbu, nepostojano *e/a* u sklonidbenoj paradigmi prezimana na *-ec/-ac* i *-ek/-ak*, sklonidbu prezimana s dočetnim *-e* i *-o*, provedbu glasovnih promjena (sibilarizacije i palatalizacije) u prezimenima, instrumental i vokativ prezimana na *-ir*, *-ar*, *-er*, vokativ prezimana za mušku i žensku osobu. U literaturi je upozoreno na to da postoje nesigurnosti kod govornika hrvatskoga jezika i u sklonidbi prezimana na *-ov*, *-ev*, *-in* nastalih preobrazbom te u sklonidbi dvosložnih prezimana koja završavaju na palatal.

2. PREZIMENA ZADARSKOGA PODRUČJA

Prva se hrvatska imena, prema Jakić-Cestarić (1974: 292), mogu pronaći u oporuci priora Andreasa iz 918. godine (prijepis iz XVII. st.), a upravo su u Zadru zabilježena prva nasljedna prezimana, poput prezimana *Zlurad*³, koja se može pratiti od prve polovice XII. st. (Jakić-Cestarić, 1972: 145; Šimunović, 2008: 140–141). Pišući o etničkim odnosima u srednjovjekovnome Zadru

² O posebnostima u normiranju prezimenskoga leksika više u Bjelanović (1998).

³ Uz prezime *Zlurad* među najstarijim nadimačkim prezimenima iz Zadra Šimunović (2006: 17) navodi još prezimana *Varikaša*, *Nozdronja* i *Bogobojša*.

na temelju antroponimijske građe, Jakić-Cestarić (1972: 153) naglašava da je „osnovno pravilo pri davanju imena u zadarskim plemićkim porodicama bilo nasljeđivanje imena“, a kao potvrdu većega broja zabilježenih antroponima Jakić-Cestarić (1974: 327) navodi izvor s kraja XII. st. – dokument iz 1190. god. o vraćanju otoka Mauna samostanu sv. Krševana u kojemu se uz već spomenuto nadimačko prezime *Zlurad* navode imena još 56 Zadrana, među kojima su 32 „nadimka-imena“.

Pišući o problematici proučavanja dalmatinskoga plemstva, Dokoza (2008: 37–38) navodi popis „zadarskog plemstva iz 1283. koji je sačuvan u kamenoj škrinji zadarskog sveca, zaštitnika grada, Sv. Šime. Taj popis zaokružena je cjelina plemićkoga staleža s imenima svih onih rodova koji će u XIV. st. i dalje predstavljati zadarski patricijat“, a predstavlja „rezultat dvjestogodišnjega procesa raslojavanja gradskoga društva i oblikovanja gornjega sloja u Zadru“. Uz navedeni dostupan je i popis Zadrana u miru iz 1247. godine (*Listine I*: 73–74 prema Klaić i Petricioli, 1976) gdje se spominju zadarske obitelji:

„Uz Prestu, Vučinu i Drasi de Matafarra, nalaze se članovi porodice de Scolatura, de Cevalelli, de Vitaça, de Scope itd., ali isto tako de Pinte, Limessi ili Lemessi, de Lisiza, de Valle, de Morbiza (Murvica), Gezer-nik (Jezernik), de Petra morta, de Lipa itd. (...) U dokumentima iz XIII. st. pojedinci već nose trostruko ime: svoje, očevo, porodično. Međutim valja naglasiti da ni jedan od sistema nazivanja nije u to vrijeme još učvršćen.“ (Klaić i Petricioli, 1976: 225)

Kasnije su odluke Tridentskoga koncila (1545.–1563.) i obveza vođenja matičnih knjiga ustalile prezime kao dio imenske formule. Jozefinskim patentom 1780. godine ona su postala i zakonski obveznom njezinom sastavnicom (Frančić, 2017: 111).

2.1. Prezimena zadarskoga područja prema Popisu stanovništva 2011. godine

Podatci o prezimenima Zadarske županije i broju nositelja svakoga prezimena dobiveni su od Državnoga zavoda za statistiku i doneseni prema Popisu stanovništva Zadarske županije odnosno Republike Hrvatske 2011. Na području Zadarske županije 2011. godine živjelo je 170.017 stanovnika, a popisivači su zabilježili 2.287 prezimena s više od deset nositelja, čiji je ukupan broj 146.702. Prezimena s manje od deset nositelja ne objavljuju se radi zašti-

te osobnih podataka⁴. Na području Zadarske županije to uključuje prezimena 23.315 stanovnika, tj. 13,71% ukupnoga broja stanovnika Zadarske županije. Dobiveni su podatci raščlanjeni, a prezimena grupirana s obzirom na dočetak⁵ kako bi se utvrdilo koji su sve dočeci zastupljeni, a potom utvrdili njihovi sklonidbeni uzorci i moguće poteškoće pri sklonidbi.

Određena kao *stalna, nepromjenjiva i nasljedna* prezimena nose značajke geografsko-povijesnoga identiteta. Šimunović (2008: 143–144) na temelju istraživanja Nikonova objašnjava „kako dijalektalno šarenilo našega jezičnog pejzaža čini u Republici Hrvatskoj vrlo zanimljiv razmještaj prezimena s obzirom na njihove formante“. Prema njegovim zaključcima „tri skupine sufiksa *-ić (-ović/-ević), -k-, -c-* obuhvaćaju gotovo $\frac{2}{3}$ do $\frac{3}{4}$ cjelokupnog pučanstva Hrvatske“ (Šimunović, 2008: 144). U Zadarskoj županiji zabilježeno je 1.290 prezimena s navedenim dočecima, njihov je udio 56,41% u ukupnome broju prezimena s više od deset nositelja, što je manje od njihova udjela na razini Republike Hrvatske. Raščlanjajući tisuću najučestalijih prezimena (po broju nositelja) u Republici Hrvatskoj, Šimunović iznosi podatke:

„Od tisuću najučestalijih prezimena 620 prezimena završava na *-ić*, odnosno *-ović/-ević*. To je 62% ovdje raščlanjenih prezimena. (...) Usporedbom s pokazateljima na tisuću najučestalijih prezimena to je očit nesklad. Nerazmjer je također što 1000 najučestalijih prezimena ‘pokriva’ 1.667.017 nositelja ili 37,57%, a golemi ostatak od 112.191 prezimena odnosi se na 2.770.443 nositelja ili 62,43 posto“ (Šimunović, 2008: 250).

Iako prezimena u Republici Hrvatskoj najčešće završavaju na *-ić (-ović, -ević, -inić)*, Šimunović napominje da ona nisu podjednako zastupljena u svim područjima Republike Hrvatske:

„Najčešća su na Kordunu, Banovini i u Lici, mahom na *-ović/-ević* u nadošlog pučanstva, i ondje ona čine dvije trećine cjelokupnih prezimena. Prezimena na *-ić* u Slavoniji i Dalmaciji čine više od polovice svih prezimena, a ona na *-ić* u sjeverozapadnoj Hrvatskoj, u Međimurju, na primjer, iznose manje od četvrtine ukupnih prezimena“ (Šimunović, 2006: 81–82).

⁴ U ovome se radu stoga uvijek promatra udio prezimena u ukupnome broju prezimena s više od deset nositelja, a ne u ukupnome broju svih prezimena.

⁵ Budući da cilj rada nije tvorbeno nego morfološka raščlamba prezimena, rabi se naziv dočetak ovjerovljen u jezikoslovnoj literaturi, npr. u Kustić (1993), Malić (1994) i Kuna (2006). Babić (2002: 85) tumači: „Završetak ili dočetak glasovni je sastav kojim jedna riječ završava. Tako je u *vjeverica* završetak *-rica, -ica, -ca*, a u *međvedica* *-ica* je sufiks, kao i *-ca* u *stvarca*. U *Pèrast* ‘gradić u Boki kotorskoj’ i *bòmbast* ‘naduven govor’ *-ast* je završetak, a u *pèrast* ‘peru sličan’, *bòmbast* ‘bombi sličan’ *-ast* je sufiks. Završetkom se može zvati završni dio svake riječi pa bio on i sufiks ili nastavak kad se želi izbjeći određeni sud o završnom dijelu riječi.“

2.1.1. Prezimena zadarskoga područja s dočetakom na samoglasnik

Među prezimenima zadarskoga područja zastupljena su prezimena s dočetakom na sve samoglasnike. Ukupno 486 različitih prezimena završava na samoglasnik (tablica 1). Njihov je udio među prezimenima s više od deset nositelja u Zadarskoj županiji 21,25%.

Tablica 1. Prezimena s dočetakom na samoglasnik

dočetak	broj prezimena	broj nositelja		
		ukupno	m	ž
-a	369	22.397	11.252	11.145
-e	11	562	293	269
-i	34	1.162	571	591
-o	71	3.313	1.656	1.657
-u	1	20	12	8
ukupno	486	27.454	13.784	13.670

Očekivano najbrojnija su prezimena s dočetakom na -a (75,93%). Pri sklonidbi tih prezimena, bez obzira na spol nositelja, ne bi trebalo biti većih poteškoća i trebalo bi ih sklanjati prema vrsti e (N *Škara, Perica, Čulina* – G *Škare, Perice, Čuline*)⁶. Slijede prezimena s dočetakom na -o, kojih je 14,6% i koja se sklanjaju prema vrsti a (N *Bajlo, Karamarko, Vrsaljko* – G *Bajla, Karamarka, Vrsaljka*) ako su im nositelji muškarci odnosno koja se ne sklanjaju ako su im nositelji žene. Međutim neka dvosložna prezimena s dočetakom na -o mogla bi izazvati nedoumice (npr. *Šango, Demo, Kero, Ćoso, Juko* itd.). Nedosljednost pri sklonidbi takvih prezimena potvrđuju primjeri iz korpusa hrWaC:

„Trica *Šange* nedugo poslije donijela je i prvo vodstvo Zadrana (8:10), no Sinjani podižu intenzitet obrane te stižu do vodstva preko Župića u 8. minuti (16:14)“ (URL 1).

„Od Batura i *Šanga* će se danas, osim korektnog posla u obrani, očekivati i dobar napadački učinak“ (URL 2).

„Građani inače ovaj postav mogu razgledati tijekom narednih nekoliko mjeseci, s mogućnošću da se tamo zadrži i do jeseni, doznali smo od rav-

⁶ Kao primjer prezimena na određeni dočetak uvijek se navode tri najzastupljenija prezimena.

natelja Stalne izložbe crkvene umjetnosti, mons. Pavla Kere“ (URL 3). „Na istraživačkoj građi posebno su uz stručne savjete mons. Pavla Kera i Josipa Bepa Kolanovića radili Neven Begonja, Mare Mustać, Ivica Glavan, Ivica Kurta i Grozdana Franov-Živković“ (URL 4).

Udio je prezimena s dočekom na *-i* 6,99%. Sklanjaju se uglavnom prema vrsti a ako su im nositelji muškarci odnosno ne sklanjaju se ako su im nositelji žene. Pri sklonidbi se umeće paradigmatsko *j* (N *Santini*, *Petani*, *Zanki* – G *Santinija*, *Petanja*, *Zankija*). Među prezimenima s dočekom na *-i* izdvajaju se tri prezimena (svako s deset nositelja, četiri muška i šest ženskih) tvorena sufiksima *-čki/-ski* koja se sklanjaju poput pridjeva ako su im nositelji muškarci (N *Cerovečki*, *Nikolovski*, *Sadovski* – G *Cerovečkog(a)*, *Nikolovskog(a)*, *Sadovskog(a)* – I *Cerovečkim*, *Nikolovskim*, *Sadovskim*). Samo je 2,26% prezimena s dočekom na *-e* i ona se sklanjaju prema vrsti e ako su im nositelji muškarci (N *Šare*, *Skroče*, *Čude* – G *Šare*, *Skroče*, *Čude*), a ne sklanjaju ako su im nositelji žene. I među tim prezimenima ima prezimena na koja se primjenjuju dodatna pravila. Dok je većini prezimena s dočekom na *-e* to *-e* oblični (nominativni) nastavak, tri prezimena imaju u nominativu nulti nastavak, tj. pri sklonidbi zadržavaju nominativno dočetno *-e* (N *Kunce*, *Černe*, *Haberle* – G *Kunce*, *Černe*, *Haberle* – I *Kunceom*, *Černeom*, *Haberleom*). Među prezimenima s dočekom na samoglasnik zabilježeno je samo jedno prezime (albanskoga podrijetla) s dočekom na *-u* (*Havziu*) pa se pri sklonidbi toga prezimena mogu očekivati poteškoće jer se pri sklonidbi zadržava dočetno *-u*⁷.

2.1.2. Prezimena zadarskoga područja s dočekom na nepčani suglasnik

Prezimena s dočekom na nepčani suglasnik najbrojnija su prezimena na zadarskome području (udio 54,79%) zahvaljujući plodnosti sufiksa *-ić*. Ukupno su zabilježena 1.253 prezimena s dočekom na nepčani suglasnik (tablica 2), a među njima su najbrojnija prezimena s dočekom *-ić*, njih je 1.157 (npr. *Knežević*, *Šarić*, *Zrilić*).

⁷ U izravnoj se usmenoj komunikaciji s nositeljem prezimena saznaje da se izgovaraju svi glasovi, naglasak je na glasu *i*, a genitivni je oblik *Havziua*. Nositelja toga je prezimena ukupno 20 u Zadarskoj županiji (12 muških i 8 ženskih).

Tablica 2. Prezimena s dočetakom na nepčani suglasnik

dočetak	broj prezimena	broj nositelja		
		ukupno	m	ž
-č	7	357	177	180
-ć	1.168	84.421	42.099	42.322
-đ	1	47	23	24
-j	16	291	148	143
-lj	25	1.141	537	604
-nj	3	87	43	44
-š	30	2.084	1.035	1.049
-ž	3	70	30	40
ukupno	1.253	88.498	44.092	44.406

Pridoda li im se jedanaest prezimena s dočetakom na *-ać* (npr. *Mustać*, *Surać*, *Barać*), ukupan je udio prezimena s dočetakom na *-ć* 93,22%. Iako rijetka, prisutna su i prezimena s dočetakom na sve ostale nepčanike, osim na suglasnik *dž*, tj. primjer prezimena s dočetnim *-dž* nije zabilježen. Ukupno 2,39% prezimena čine prezimena s dočetakom na *-š* (npr. *Magaš*, *Kulaš*, *Peroš*), 2% prezimena s dočetakom na *-lj* (npr. *Nikpalj*, *Breulj*, *Atelj*), 1,28% prezimena s dočetakom na *-j* (npr. *Prekpalaj*, *Dedaj*, *Lekaj*) te 0,56% prezimena s dočetakom na *-č* (npr. *Kovač*, *Kvartuč*, *Grgeč*). Po tri su prezimena imala dočetak na *-nj* (*Kalanj*, *Ranj*, *Trtanj*) odnosno na *-ž* (*Maltež*, *Žorž* i *Čadež*), a samo jedno dočetak na *-đ* (*Dopuđ*). Sva se prezimena s dočetakom na neki od nepčanih suglasnika mijenjaju prema vrsti a ako su im nositelji muškarci, a ako su im nositelji žene, ne mijenjaju se.

2.1.3. Prezimena zadarskoga područja s dočetakom na nenepčani suglasnik

Prezimenā s dočetakom na nenepčani suglasnik ukupno je 540 (tablica 3) i njihov je udio u Zadarskoj županiji 23,61%.

Tablica 3. Prezimana s dočetakom na nenepčani suglasnik

dočetak	broj prezimena	broj nositelja		
		ukupno	m	ž
-b	1	40	16	24
-c	65	3.061	1.515	1.546
-d	3	43	21	22
-g	6	261	128	133
-k	68	3.592	1.793	1.799
-l	11	936	466	470
-m	6	687	364	323
-n	183	10.931	5.448	5.483
-p	5	239	119	120
-r	66	3.344	1.678	1.666
-s	24	987	497	490
-t	28	1.459	727	732
-v	72	4.595	2.260	2.335
-z	2	371	187	184
ukupno	540	30.546	15.219	15.327

Najbrojnija su prezimana s dočetakom na *-n* (npr. *Glavan*, *Župan*, *Gulan*). Njihov udio iznosi 33,89%, a sklanjaju se prema vrsti a ako su im nositelji muškarci. Slijede prezimana s dočetakom na *-v* s udjelom 13,33%. Među tim je prezimenima zabilježeno 58 prezimena koja završavaju na *-ov* (npr. *Ražov*, *Vidov*, *Dunatov*) i 14 prezimena koja završavaju na *-ev* (npr. *Kraljev*, *Šimićev*, *Školjarev*). Sva se ta prezimana sklanjaju prema vrsti a, dakle prema imeničkoj sklonidbi. Šimunović (2008: 144) napominje da su „patronimna prezimana na *-ov*, *-ev*, i *-in*: *Ricov*, *Blažev*, *Grgin*, razmještena u kaštelansko-zadarskom okružju gdje je njihov postotak dominantan“, a u popisu tisuću najučestalijih prezimena Šimunović (2008: 248) navodi tek jedno prezime na *-ov* – *Buzov*. Među 68 prezimena s dočetakom na *-k* (npr. *Čirjak*, *Baljak*, *Matak*), čiji udio iznosi 12,59%, 11 je prezimena čija je sklonidba neupitna (N *Uskok*, *Patrk*, *Čuk* – G *Uskoka*, *Patrka*, *Čuka*), među 54 prezimena koja završavaju na *-ak* neka imaju nepostojano a (npr. *Zurak*, *Šušak*, *Ročak*), a neka ne (npr. *Čirjak*, *Baljak*, *Matak*). Tri prezimana završavaju na *-ek* (*Matek*, *Tušek*, *Šimek*), a tri

na *-ik* (*Golik, Klešnik, Pečnik*).⁸ Udio prezimena s dočetakom na *-r* (npr. *Batur, Lončar, Bilaver*) iznosi 12,22%. Među 66 prezimena s dočetakom na *-r* 39 je prezimena s dočetakom na *-ar* (npr. *Lončar, Kotlar, Skoblar*), 14 s dočetakom na *-er* (npr. *Bilaver, Kamber, Kanjer*), 6 s dočetakom na *-ur* (*Batur, Lepur, Pintur, Bungur, Deur, Čimbur*), 4 s dočetakom na *-or* (*Tintor, Javor, Dupor, Kosor*) i 3 s dočetakom na *-ir* (*Alvir, Budimir, Barbir*). Od 39 prezimena s dočetakom na *-ar* samo pri sklonidbi prezimena *Mitar* dvojbeno bi moglo biti je li riječ o nepostojanom a ili ne⁹. Zastupljena su i prezimena s dočetakom na *-c*, čiji udio iznosi 12,04%. Od ukupno 65 prezimena njih 57 završava na *-ac*¹⁰ i *pri njihovoj se sklonidbi provodi glasovna promjena nepostojano a* (npr. *N Klanac, Nimac, Milovac – G Klanca, Nimca, Milovca*), šest prezimena završavaju na *-ec* (*Komazec, Zec, Mikulec, Igrec, Mikec i Sambolec*), neka provode glasovnu promjenu nepostojano e neka ne provode, sklonidba preostalih dvaju prezimena s dočetakom na *-c* nije dvojbeno (*N Pirc, Karuc – G Pirca, Karuca*). Udio prezimena s dočetakom na *-t* (npr. *Buljat, Troskot, Končurat*) iznosi 5,19%, prezimena s dočetakom na *-s* (npr. *Arbanas, Dominis, Mikas*) 4,44%, a prezimena s dočetakom na *-l* (npr. *Burčul, Kožul, Fuzul*) 2,04%. Nedoumica pri sklonidbi tih prezimena ne bi trebalo biti, tj. sklanjaju se prema vrsti a ako su im nositelji muškarci, ne sklanjaju se ako su im nositelji žene. Udio prezimena s dočetakom na *-m* (npr. *Kardum, Golem, Beram*) i *-g* (npr. *Erceg, Kolčeg, Čavrag*) iznosio je 1,11%. Zabilježeno je i pet prezimena s dočetakom na *-p* (*Jusup, Kasap, Musap, Čop, Ošap*), tri s dočetakom na *-d* (*Mrkobrad, Medved, Pojed*), dva s dočekom na *-z* (*Knez, Bakmaz*) i jedno s dočekom na *-b* (*Kaleb*). Prezimena s dočekom na *-f* i *-h* nisu zabilježena.

2.1.4. Dvorječna prezimena zadarskoga područja

Ukupno 204 stanovnika zadarskoga područja nose jedno od osam dvorječnih prezimena čiji su dočetci navedeni u tablici 4, a njihov udio u Zadarskoj

⁸ Šimunović (2008: 143–144) navodi da prezimena s dočetnim *-k* (*-ak, -šek, -ščak, -čak...*) „čine u fondu hrvatskih prezimena 4–8% ukupnih prezimena“, a njihov se udio kreće od 1% u središnjoj Hrvatskoj do 15% na kajkavskom području. Prezimena na *-ik* (*-nik*) „vrlo su rijetka u Dalmaciji (*Dvornik*) i u srednjoj Hrvatskoj, česta su po Slavoniji i osobito na kajkavskom području, a njihov je areal pretežno po Sloveniji: *Koritnik, Blaznik, Vodnik, Kersnik*“.

⁹ Usp. primjere iz korpusa hrWaC: „Vrlo je bogata građa njenog slikarskog akorda: boja, gesta, kontrasti, kolaristička dinamika smjerova bogatstvo materije, tvore kompozicije osobne leksike i sintakse (izvod dijela recenzije Mladena Mitara)“ (URL 5) i „Posjetitelji bogate izložbe Mladena Mitra u čijim se slikama najviše osjeti duh francuskog realizma, imaju priliku uživati u istinskoj svjetlosti“ (URL 6).

¹⁰ O rasprostranjenosti prezimena na *-ac* više u Šimunović (2008).

županiji iznosi 0,35%. Obje sastavnice dvaju prezimena završavaju na nepčani suglasnik (*Adžić Kapitanović* i *Bobić Picić*), dvaju na nepčani i nenepčani suglasnik (*Smolić Ročak* i *Majić Mazul*) dok četiri dvorječna prezimena završavaju na kombinaciju nenepčanoga suglasnika i samoglasnika (*Vuksan Ćusa*, *Paro Vidolin*, *Mazija Karuc* i *Panjol Tuflija*). Na njihovu se sklonidbu primjenjuju pravila naznačena u prethodna tri odlomka ovoga rada pa se ovdje neće detaljnije raščlanjivati.

Tablica 4. Dvorječna prezimena

dočetak	broj nositelja		
	ukupno	m	ž
-n -a	57	28	29
-ć -k	50	26	24
-o -n	29	9	20
-ć -ć	36	18	18
-a -c	11	4	7
-l -a	11	5	6
-ć -l	10	4	6
ukupno	204	94	110

3. METODOLOGIJA

3.1. Cilj i svrha istraživanja

Cilj je istraživanja raščlaniti prezimena zadarskoga područja s obzirom na dočetak i sklonidbenu vrstu te utvrditi moguće specifičnosti i odstupanja pri njihovoj sklonidbi u odnosu na standardnojezičnu normu. Rezultati istraživanja omogućit će uvid u (ne)usvojenost pravila sklonidbe, a govornicima i nastavnicima hrvatskoga jezika poslužiti kao smjernice i upozorenja na što je potrebno obratiti posebnu pozornost pri usvajanju pravila o sklonidbi.

3.2. Ispitanici i građa

U istraživanju je sudjelovalo 490 ispitanika studenata Sveučilišta u Zadru. U trenutku popunjavanja upitnika svi su ispitanici imali studentski status, tj. bili su upisani na različite studijske programe preddiplomskoga ili diplom-

skoga studija. Budući da neki ispitanici nisu riješili sve ponuđene zadatke, a neki nisu izvorni govornici hrvatskoga jezika (studenti na razmjeni i sl.), njihovi odgovori nisu uključeni u raščlambu. Konačan uzorak činili su odgovori 300 ispitanika. Među njima bilo je 190 ispitanika iz Zadarske županije te 110 ispitanika iz ostalih 19 hrvatskih županija i Grada Zagreba¹¹. Dakle, udio ispitanika iz Zadarske županije iznosio je 63%, a udio ispitanika iz ostalih 19 županija 37%.

S popisa prezimena Zadarske županije prema Popisu stanovništva Republike Hrvatske 2011. izdvojena su ukupno 52 prezimena. Primjeri rečenica s tim prezimenima uglavnom su preuzeti s mrežnih stranica hrvatskih medija. Na temelju tih je primjera oblikovan upitnik s ukupno 40 rečenica koje je trebalo dopuniti odgovarajućim sklonidbenim oblikom zadanoga imena i prezimena. Nekoliko je rečenica trebalo dopuniti s dva zadana imena i prezimena ili više zadanih imena i prezimena. Ukupno je trebalo sklanjati 57 imena i prezimena (44 muška i 13 ženskih). Uz četiri su prezimena (*Basioli*, *Čulina*, *Magaš* i *Prekpalaj*) navedena ženska i muška imena, a uz prezime *Klanac* u istoj su rečenici bila navedena dva različita muška imena. Ostala su prezimena bila korištena samo jednom.

4. REZULTATI I RASPRAVA

Pri raščlambi rezultata zbog ograničenoga opsega rada interpretirane su samo sklonidbene inačice zadanih prezimena (iako je rečenice trebalo dopuniti i imenima), a rezultati grupirani u dvije skupine i interpretirani u dvama potpoglavljima. Prvo je potpoglavlje obuhvaćalo one primjere koji su se odnosili na usustavljena pravila pri sklonidbi, a drugo na sklonidbu onih primjera za koje u normativnoj literaturi pravila nisu ujednačena. Budući da je početna pretpostavka istraživanja bila da su određena prezimena s obzirom na geografski razmještaj i zastupljenost izvornim govornicima hrvatskoga jezika bliža i poznata te da će stoga pri njihovoj sklonidbi manje odstupati od norme nego pri sklonidbi manje zastupljenih odnosno uže rasprostranjenih prezimena, uz interpretaciju cjelovitih rezultata donesena je i usporedba odgovora

¹¹ U Republici Hrvatskoj ukupno je 20 jedinica područne (regionalne) samouprave, odnosno županija. Grad Zagreb, kao glavni grad Republike Hrvatske, ima poseban status grada i županije (URL 7). Broj ispitanika iz ostalih županija: Splitsko-dalmatinska županija – 34 ispitanika, Šibensko-kninska – 16 ispitanika, Dubrovačko-neretvanska – 11 ispitanika, Krapinsko-zagorska i Osječko-baranjska županija – po 6 ispitanika, Grad Zagreb – 5 ispitanika, Bjelovarsko-bilogorska i Varaždinska županija – po 4 ispitanika, Karlovačka, Ličko-senjska, Vukovarsko-srijemska i Zagrebačka – po 3 ispitanika, Brodsko-posavska županija, Međimurska, Požeško-slavonska, Virovitičko-podravska – po 2 ispitanika, Istarska, Kopriivničko-križevačka, Primorsko-goranska i Sisačko-moslavačka – po 1 ispitanik.

dviju skupina ispitanika s obzirom na podrijetlo (Zadarska županija – ostale županije).

4.1. Usustavljena pravila

U ovome je potpoglavlju obrađena sklonidba ukupno pet skupina prezimena čiji su nositelji osobe muškoga spola: 1. prezimena na dočetno *-ov*, *-ev*, *-in*, 2. prezimena s dočetkom na nepčani suglasnik, 3. prezimena na dočetno *-s* i *-c*, 4. prezimena na dočetno *-ar* i 5. prezimena na dočetno *-e* i *-o*.

4.1.1. Sklonidba prezimena na dočetno *-ov*, *-ev*, *-in*

Prezimena na dočetno *-ov*, *-ev*, *-in* ubrajaju se u prezimena nastala preobrazbom¹², a za prezimena nastala takvim načinom tvorbe u literaturi se upozorava na česta odstupanja u sklonidbi. Šimunović (2008: 69) tako ističe da „prezimena na *-ov*, *-ev*, *-in* dobivaju u instrumentalu imenički nastavak *-om*: *JERKOVOM*, *VUČENOVOM*, *OGNJENOVOM*, *VUKOVOM*, *STIPANOVOM*, *VULINOM*... a ne kako se obično čuje: *s JERKOVIM*, *s TOPOROVIM*“.¹³

Tablica 5. Prezimena nositelja muškoga spola na dočetak *-ov* i *-ev*

prezime	broj nositelja	muškarci	ciljni nastavak	udio točnih odgovora		
				ZD	ostali	Σ
Kraljev	127	61	-om	68	63	66
Mihatov	36	17	-om	57	50	54
Ražov	313	148	-om	84	81	83
Vidov	250	127	-om	75	68	73
Prosjek				71	65,5	69

U upitnik su uvrštena četiri prezimena s dočetkom na *-ov* i *-ev* čiji su nositelji muškoga spola: *Kraljev*, *Mihatov*, *Ražov* i *Vidov*. U Zadarskoj je županiji ukupno 726 nositelja tih prezimena, a udio je muških nositelja 49%

¹² Preobrazbu ili konverziju Samardžija (2003: 79) opisuje kao „prelazak riječi iz jedne vrste u drugu“ pri čemu riječ preuzima „gramatičke značajke i sintaktičke funkcije vrste riječi u koju je prešla“.

¹³ Slična se odstupanja pojavljuju i pri sklonidbi prezimena iz ostalih slavenskih jezika, npr. iz ruskoga. Opačić (2015: 100) tumači da pravilan oblik u instrumentalu jednine treba glasiti *s Gorbačovom*, *Brežnjevom*, *Hruščovom*, *Lavrovom* itd.

(tablica 5). Zadane je rečenice trebalo dopuniti njihovim instrumentalnim oblikom. Raspon točnih odgovora svih ispitanika kretao se od 54% (prezime *Mihatov*) do 83% (prezime *Ražov*), a prosjek točnih odgovora pri sklonidbi svih četiriju prezimena iznosio je 69%. Ispitanici su najlošiji rezultat ostvarili pri sklonidbi prezimena s najmanjim brojem muških nositelja (*Mihatov* – 17 nositelja), a najbolji pri sklonidbi prezimena s najviše muških nositelja (*Ražov* – 148 nositelja). Ispitanici iz Zadarske županije uspješnije su sklanjali sva zadana prezimena (prosjek 71%) od ispitanika iz ostalih hrvatskih županija (prosjek 65,5%). Razlika između dviju skupina ispitanika bila je veća pri sklonidbi prezimena *Mihatov* i *Vidov* nego pri sklonidbi prezimena *Kraljev* i *Ražov*.

4.1.2. Sklonidba prezimena s dočetakom na nepčani suglasnik

Prezimena s dočetakom na nepčani suglasnik poput drugih imenica s dočetakom na nepčani suglasnik u I jd. imaju nastavak *-em*¹⁴. U upitnik je uvršteno trinaest prezimena čiji su nositelji muškarci, a koja završavaju na nepčani suglasnik: *Gluić, Knežević, Mustać, Nonković, Rončević, Kovač, Kvartuč, Nikpalj, Prekpalaj, Kruneš, Magaš, Peroš* i *Sjauš*. Ispitanicima je ponuđeno ukupno trinaest rečenica koje je trebalo dopuniti instrumentalnim oblikom tih prezimena. Pri raščlambi rezultati su podijeljeni u dvije skupine: prezimena koja završavaju na *-ić* (tablica 6) i ostala prezimena koja završavaju na nepčani suglasnik (tablica 7). U Zadarskoj je županiji ukupno 1.947 nositelja prezimena koja završavaju na *-ić* (udio muških nositelja – 51%) te 1.174 nositelja ostalih prezimena koja završavaju na nepčani suglasnik (udio muških nositelja – 49%). Sva navedena prezimena, sukladno normativnim pravilima, u instrumentalu imaju nastavak *-em*, osim dvosložnoga prezimena *Kruneš* koje u instrumentalu ima nastavak *-om*.

Raspon točnih odgovora kod prezimena koja završavaju na *-ić* svih ispitanika kretao se od 84% (prezime *Mustać*) do 95% (prezime *Rončević*), a prosjek točnih odgovora pri sklonidbi svih pet prezimena iznosio je 90,6%. Ispitanici iz Zadarske županije bili su uspješniji pri sklonidbi prezimena *Gluić, Nonković* i *Rončević*, a ispitanici iz ostalih županija pri sklonidbi prezimena *Knežević* i *Mustać*. Razlika između dviju skupina ispitanika bila je najveća pri sklonidbi prezimena *Nonković* i *Rončević*. Pri tome su ispitanici iz Zadarske županije ostvarili bolji rezultat od ispitanika iz ostalih županija. Prosjek točnih odgovora ispitanika iz Zadarske županije iznosio je 91,4%, a ispitanika iz ostalih županija 89%.

¹⁴ Međutim neke dvosložne i trosložne imenice zbog disimilacije mogu imati i nastavak *-om* ako se u slogu pred instrumentalnim nastavkom nalazi samoglasnik *e*. Usp. Barić et al. (2005: 108) i Frančić et al. (2006: 81).

Tablica 6. Prezimana nositelja muškoga spola na dočetak -ić

prezime	broj nositelja	muškarci	ciljni nastavak	udio točnih odgovora		
				ZD	ostali	Σ
Gluić	11	6	-em	95	91	93
Knežević	1.295	665	-em	89	93	91
Mustać	286	138	-em	83	85	84
Nonković	21	10	-em	93	85	90
Rončević	334	176	-em	97	91	95
Prosjeak				91,4	89	90,6

Rezultati sklonidbe ostalih prezimana koja završavaju na nepčani suglasnik bili su očekivano lošiji (tablica 7). Iako su ukupni rezultati obiju skupina ispitanika bili podjednaki (Zadarska županija – 71%, ostale županije – 71,3%), iznenađuje podatak da su ispitanici iz Zadarske županije bili neuspješniji pri sklonidbi prezimana *Kovač*, *Kvartuč*, *Peroš* i *Sjauš* od ispitanika iz ostalih županija. Najveća je razlika zabilježena kod prezimana *Nikpalj* – ispitanici iz Zadarske županije ponudili su najviše točnih odgovora (87%), a ispitanici iz ostalih županija 28% manje točnih odgovora¹⁵. Ispitanici iz ostalih županija najviše su točnih odgovora ponudili pri sklonidbi prezimana *Kovač* (83%), *Krunoš* i *Sjauš* (82%). Ispitanici iz Zadarske županije najviše su odstupali pri sklonidbi prezimana *Peroš* (53% točnih odgovora)¹⁶, a ispitanici iz ostalih županija pri sklonidbi prezimana *Magaš* (54% točnih odgovora). Istovjetan rezultat pri sklonidbi prezimana *Magaš* ostvarili su i ispitanici iz Zadarske županije¹⁷.

¹⁵ Ispitanici iz ostalih županija ponudili su još dva odgovora: *Nikpalj* (9%) i *Nikpaljom* (32%). Da se prezime *Nikpalj* ne sklanja smatra i 2% ispitanika iz Zadarske županije, a 11% ih se odlučilo za nastavak -om.

¹⁶ Za nastavak -om odlučilo se 27% ispitanika, a prezime *Peroš* nije sklanjalo čak 20% ispitanika.

¹⁷ Pri sklonidbi prezimana *Magaš* za nastavak -om odlučilo se 30% ispitanika iz ostalih županija i 25% ispitanika iz Zadarske županije, a nesklonjivim ga smatra 16% ispitanika iz ostalih županija i 21% ispitanika iz Zadarske županije.

Tablica 7. Ostala prezimena nositelja muškoga spola s dočetakom na nepčani suglasnik

prezime	broj nositelja	muškarci	ciljni nastavak	udio točnih odgovora		
				ZD	ostali	Σ
Kovač	152	76	-em	75	83	78
Kvartuč	103	53	-em	64	70	66
Nikpalj	121	54	-em	87	59	77
Prekpalaj	59	32	-em	76	68	74
Krunes	117	55	-om	86	82	85
Magaš	278	136	-em	54	54	54
Peroš	260	135	-em	53	72	60
Sjauš	84	38	-em	73	82	76
Prosjeck				71	71,3	71,3

4.1.3. Sklonidba prezimena na dočetno -s i -c

S obzirom na to da „nije u duhu hrvatskoga jezika uporaba nastavka *-em* u imenica na *-s* i *-z*“ (Težak i Babić, 1994: 88), prezimena na dočetno *-s* u instrumentalu imaju nastavak *-om*. U upitnik su uvrštena dva prezimena s dočetakom na *-s*: *Rados* i *Dominis*. U Zadarskoj je županiji ukupno 145 nositelja tih prezimena, a udio je muških nositelja 46% (tablica 8). Rečenice je trebalo dopuniti njihovim instrumentalnim oblicima. Ispitanici iz Zadarske županije bili su uspješniji pri sklonidbi obaju primjera (*Rados* – 67%, *Dominis* – 78%) od ispitanika iz ostalih županija (*Rados* – 45%, *Dominis* – 70%). Ako se usporedi točnost odgovora i broj nositelja, zaključuje se da su obje skupine ispitanika bile uspješnije pri sklonidbi zastupljenijega prezimena *Dominis* (50 muških nositelja, prosjek točnih odgovora svih ispitanika 75,5%) nego pri sklonidbi prezimena *Rados* (17 muških nositelja, prosjek 59%).

Tablica 8. Prezimena nositelja muškoga spola na dočetak -s

prezime	broj nositelja	muškarci	ciljni nastavak	udio točnih odgovora		
				ZD	ostali	Σ
Rados	42	17	-om	67	45	59
Dominis	103	50	-om	78	70	75,5
Prosjeck				72,5	57,5	67,25

Kada je riječ o imenicama koje završavaju na *-c*, u literaturi se može iščitati da se „osnove koje završavaju na *c* nekad vladaju kao nepčane, a nekad kao nenepčane“ što znači da u I jd. neke imaju nastavak *-em*, a neke nastavak *-om* (Barić et al., 2005: 108; Frančić et al., 2006: 81). Težak i Babić (1994: 88) napominju da „nastavak *-em* imaju i sve imenice na *-(a)c* s nepostojanim *a*“. U upitnik su uvrštena dva prezimena s dočetakom na *-c*/*-(a)c*: *Karuc* i *Klanac*, a zadane je rečenice također trebalo dopuniti njihovim instrumentalnim oblicima. U Zadarskoj je županiji ukupno 464 nositelja prezimena *Klanac*, udio muških nositelja – 49% i 31 nositelj prezimena *Karuc*, udio muških nositelja – 48% (tablica 9). Pri sklonidbi prezimena *Klanac* 74% ispitanika iz Zadarske županije i 67% ispitanika iz ostalih županija odlučilo se za nastavak *-em* (prosjeak 72%)¹⁸. Kada je riječ o sklonidbi prezimena *Karuc*, za nastavak *-em* odlučilo se 46% ispitanika iz Zadarske županije i 50% ispitanika iz ostalih županija (prosjeak 47%), a za nastavak *-om* 35% ispitanika iz Zadarske županije i 32% ispitanika iz ostalih županija (prosjeak 34%). Da se prezime *Karuc* ne sklanja smatra 19% ispitanika iz Zadarske županije i 18% ispitanika iz ostalih županija. Kada je riječ o raspodjeli nastavaka *-om* i *-em*, može se zaključiti da obje skupine ispitanika prednost daju nastavku *-em* pri sklonidbi muških prezimena s dočetakom na *-c*. Razlika u zastupljenosti nastavaka *-om* i *-em* pri tome je vrlo slična kod obiju skupina ispitanika.

Tablica 9. Prezimena nositelja muškoga spola na dočetak *-c*

prezime	broj nositelja	muškarci	ciljni nastavak	udio točnih odgovora		
				ZD	ostali	Σ
Karuc	31	15	-em	46	50	47
			-om	35	32	34
Klanac	464	227	-em	74	67	72
			-om	5	8	6
Prosjek			-em	60	58,5	59,5
			-om	20	20	20

¹⁸ Da se prezime *Klanac* ne sklanja smatra 21% ispitanika obiju skupina, a ispitanici iz ostalih županija proizveli su još instrumentalnu različnicu s neprovedenom glasovnom promjenom *Klanacom* (2%) odnosno genitivnu različnicu *Klanca* (2%).

4.1.4. Sklonidba prezimena na *-ar* (dopuštena dvostruka rješenja; višestruki oblici)

U jezičnim se priručnicima, npr. Barić et al. (2005: 110) te Frančić et al. (2006: 83), navodi da su normativno prihvaćeni dvojni oblici u instrumentalu imenica muškoga roda koje završavaju na *-ar*. U upitnik je uvršteno jedno prezime s dočetkom na *-ar* (*Lončar*). U Zadarskoj je županiji ukupno 280 nositelja toga prezimena, a udio je muških nositelja 49% (tablica 10). Zadanu je rečenicu trebalo dopuniti instrumentalnim oblikom toga prezimena. Među odgovorima ispitanika iz obiju skupina prevladava nastavak *-om* (ispitanici iz Zadarske županije – 78%, ostali – 79%). Za nastavak *-em* odlučilo se 18% ispitanika iz Zadarske županije i 14% ispitanika iz ostalih županija. Ostali ispitanici nisu sklanjali zadano prezime. Kada je riječ o raspodjeli nastavaka *-om* i *-em*, može se dakle zaključiti da obje skupine ispitanika prednost daju nastavku *-om* pri sklonidbi muškoga prezimena s dočetkom na *-ar*.

Tablica 10. Prezime muškoga nositelja na dočetak *-ar*

prezime	broj nositelja	muškarci	ciljni nastavak	udio točnih odgovora		
				ZD	ostali	Σ
Lončar	280	138	-em	18	14	17
			-om	78	79	78
Ukupno				96	93	95

4.1.5. Sklonidba prezimena na dočetno *-e*, *-o* i *-ø*

Raščlanjujući jednosložna i dvosložna prezimena s dočetnim *-e*, *-o* i *-ø* te uzimajući u obzir rješenja u jezičnim priručnicima, pitanje podrijetla i naglasna obilježja takvih prezimena, Bošnjak-Botica i Jelaska (2008b: 179) zaključuju da imena s uzlaznim naglaskom idu u vrstu *e*, a imena sa silaznim naglaskom u vrstu *a*. U upitnik je uvršteno ukupno šest prezimena: dva s dočetkom na *-e* (*Skroče* i *Šare*), tri s dočetkom na *-o* (*Bajlo*, *Dellorco* i *Paro*) te jedno s dočetkom na *-ø* (*Haberle*). U Zadarskoj su županiji ukupno 863 nositelja tih prezimena, a udio je muških nositelja 51% (tablica 11). Budući da je cilj istraživanja bio utvrditi sklanjaju li ih ispitanici po vrsti *a* ili vrsti *e*, rečenice je trebalo dopuniti genitivom prezimena *Haberle*, dativom prezimena *Bajlo*, akuzativom prezimena *Dellorco*, *Pare* i *Šare* te instrumentalom prezimena *Skroče*. Očekivalo se da će većina ispitanika prezimena *Bajlo*, *Dellorco*, *Paro* i *Haberle* sklanjati prema pravilima vrste *a*, a prezimena *Skroče* i *Šare* prema pravilima vrste *e*. Sveukupno ispitanici su najbolje rezultate ostvarili

pri sklonidbi prezimena *Bajlo* (78%) i *Šare* (75%). Ispitanici iz Zadarske županije uspješnije su sklanjali većinu prezimena (prosjek 61,7%) u usporedbi s ispitanicima iz ostalih županija (prosjek 57,8%), koji su bili uspješniji pri sklonidbi prezimena *Haberle*.

Tablica 11. Prezimena nositelja muškoga spola na dočetak *-e*, *-o* i *-ø*

prezime	broj nositelja	muškarci	ciljni nastavak	udio točnih odgovora		
				ZD	ostali	Σ
Bajlo	346	170	-u	79	76	78
Dellorco	11	5	-a	67	62	65
Paro	50	27	-a	19	29	23
			-e	35	38	38
Skroče	115	58	-om	53	34	46
Šare	330	172	-u	79	68	75
Haberle	11	5	-a	38	43	40
Prosjek				61,7	57,8	60,8

Najmanje točnih odgovora zabilježeno je pri sklonidbi prezimena *Skroče* (46%) i *Haberle* (40%). Ispitanici iz Zadarske županije bili su uspješniji pri sklonidbi prezimena *Skroče* (53% naprama 34%)¹⁹, a ispitanici iz ostalih županija pri sklonidbi prezimena *Haberle* (43% naprama 38%)²⁰. Promotre li se rezultati svih ispitanika, zaključuje se da su najčešće odgovori bili *Haberle* (42%) i *Haberlea* (40%) pa se zaključuje da gotovo podjednak broj ispitanika to prezime ne sklanja odnosno sklanja prema vrsti a smatrajući da završava na *-ø*. Ostali ispitanici sklanjaju ga prema vrsti a samo dvoje oko dočetka pa ih 13% proizvodi odgovor *Haberla* smatrajući da završava na *-e*, 3% odgovor *Haberleja* (vjerojatno preopćavajući pravilo o umetanju paradigmatškoga *j* pri sklonidbi imena s dočekom na *-ea*), a 2% odgovor *Haberleta*. Nesigurnost pri sklonidbi odnosno najmanja točnost mogla bi biti povezana, među ostalim, i s zastupljenošću toga prezimena u Zadarskoj županiji (ukupno 11 nositelja od čega 5 muških).

¹⁹ Uz odgovor *Skročom* (53%) ispitanici iz Zadarske županije ponudili su instrumentalne inačice *Skročem* (17%) i *Skročecom* (7%), a 23% ispitanika to prezime nije sklanjalo. Ispitanici iz ostalih županija navode instrumentalne inačice *Skročom* (34%), *Skročecom* (21%), *Skročem* (16%) dok ih 29% to prezime ne sklanja.

²⁰ Uz odgovor *Haberlea* (43%) ispitanici iz ostalih županija ponudili su genitivne inačice *Haberla* (10%), *Haberleja* (4,5%) i *Haberleta* (4,5%), a 38% ispitanika to prezime nije sklanjalo. Ispitanici iz Zadarske županije navode inačice *Haberlea* (38%), *Haberla* (15%) i *Haberleja* (3%) dok ih čak 44% to prezime ne sklanja.

Najviše je različenica, čak osam, ipak proizvedeno pri sklonidbi prezimena *Paro*. Ispitanici iz Zadarske županije proizveli su sedam, a ispitanici iz ostalih županija pet različenica, a najčešći su odgovori bili *Pare* i *Para*²¹. Na mogući problem pri sklonidbi toga prezimena upozorile su Bošnjak-Botica i Jelaska (2008a: 147): „U tiskanome se obliku prema tražilici Google (uz sva njezina ograničenja) redatelj Georgij *Paro* četvrtinu puta sklanja *Paro* : *Pare* (npr. Rješenje o imenovanju Georgija *Pare* intendantom HNK), a tri četvrtine *Paro* : *Para*“. Zanimljivo je istaknuti da su ispitanici u ovome istraživanju češće rabili inačicu *Pare* (38%) od inačice *Para* (23%).

4.2. Neujednačena pravila

U ovome je potpoglavlju obrađena sklonidba ukupno četiriju skupina prezimena: 1. prezimena na dočetno *-a* nositelja obaju spolova, 2. prezimena s nepostojanim *a* ili *e*, 3. prezimena nositelja muškoga spola kod kojih se umeće paradigmatško *j* te 4. dvorječna prezimena nositelja obaju spolova.

4.2.1. Sklanjanje prezimena na dočetno *-a*

Sklonidba ženskih prezimena na dočetno *-a* bila je temom većega broja radova (Gluhak, 2001; Babić, 2006). U pitanju sklonidbe ženskih prezimena na *-a* rješenja u suvremenim pravopisima i gramatikama nisu ujednačena. Badurina et al. (2008: 212) primjerice tvrde da se ženska osobna imena i prezimena koja izgovorno završavaju na nenaglašeno *-a* sklanjaju, a ženska prezimena na naglašeno *-a* ne sklanjaju. Neki priručnici imaju i dvostruka rješenja za isto prezime²². Babić i Moguš (2011: 60) za dvorječna prezimena ženskih osoba ističu da se ne sklanjaju samo ona koja ne završavaju na *-a*. Prezimena s dočetkom na *-a* čiji su nositelji muškoga spola u pravilu se redovito sklanjaju po vrsti *e*.

U upitnik su uvrštena ukupno tri prezimena s dočetkom na *-a* (*Čulina*, *Jurlina* i *Šimurina*) čiji su nositelji muškoga spola. U Zadarskoj je županiji ukupno 626 nositelja tih prezimena, a udio je muških nositelja 50% (tablica 12). Traženi oblik svih prezimena bio je instrumental. Ispitanici iz Zadarske županije bili su u sva tri primjera uspješniji od ispitanika iz ostalih županija. Raspon odgovora kod svih ispitanika kretao se od 86% (prezime *Jurlina*) do 90% (prezime *Čerina*). Dakle, ispitanici su bili uspješniji pri sklonidbi muš-

²¹ Ispitanici iz Zadarske županije proizveli su sljedeće različenice: *Pare* – 35%, *Para* – 19%, *Paro* – 19%, *Paru* – 11%, *Pari* – 10%, *Paroa* – 3% i *Parou* – 3%, a ispitanici iz ostalih županija različenice *Pare* – 38%, *Para* – 29%, *Paro* – 24%, *Pari* – 4,5% i *Parota* – 4,5%.

²² Usp. Barić et al. (2005: 103) i Hudeček et al. (2012: 85).

koga prezimena s dočetakom na *-a* koje ima najmanje nositelja od triju promatranih prezimena odnosno najmanje su uspješno sklanjali prezime s najvećim brojem nositelja.

Tablica 12. Prezimena nositelja muškoga spola na dočetak *-a*

prezime	broj nositelja	muškarci	ciljni nastavak	udio točnih odgovora		
				ZD	ostali	Σ
Čerina	121	60	-om	91	86	90
Jurlina	319	161	-om	87	84	86
Šimurina	186	94	-om	88	84	87
prosjek				88,7	84,7	87,7

U upitnik su bila uvrštena i četiri prezimena čiji su nositelji ženskoga spola (*Begonja*, *Brkljača*, *Lisica* i *Paleka*)²³. U Zadarskoj su županiji ukupno 1587 nositelja tih prezimena, a udio je ženskih nositelja 51%. Budući da normativna literatura nudi dvostruka rješenja za sklonidbu takvih prezimena (sklanjaju se – ne sklanjaju se), kao točan odgovor priznate su obje inačice, ali radi preglednosti u tablici 13 prikazani su samo podatci o udjelu točnih odgovora ako su prezimena bila sklanjana.

Pri sklonidbi prezimena s dočetakom na *-a* čiji su nositelji ženskoga spola obje su skupine ispitanika ostvarile neujednačeniji udio točnih odgovora nego pri sklonidbi prezimena s dočetakom na *-a* čiji su nositelji muškoga spola. Točan ciljni padežni oblik (G, D, A ili I) prezimena s dočetakom na *-a* u prosjeku je ponudilo 83,2% ispitanika iz Zadarske županije i 67% ispitanika iz ostalih županija ako su nositelji bile osobe ženskoga spola, a ako su nositelji bile osobe muškoga spola, ispitanici iz Zadarske županije u prosjeku su ponudili 88,7% točnih odgovora, a ispitanici iz ostalih županija 84,7%.

Može se zaključiti da su obje skupine ispitanika bile uspješnije pri sklanjanju prezimena s dočetakom na *-a* ako su im nositelji muškoga spola te da su razlike među ispitanicima veće pri sklonidbi prezimena s dočetakom na *-a* ako su im nositelji ženskoga spola (raspon točnih sklonjivih oblika ispitanika iz Zadarske županije kretao se od 79% pri sklonidbi prezimena *Lisica* do 92% pri sklonidbi prezimena *Begonja* dok se raspon odgovora ispitanika iz ostalih županija kretao od 50% pri sklonidbi prezimena *Paleka* do 81% pri sklonidbi prezimena *Begonja*). Pri sklonidbi prezimena s dočetakom na *-a* nositelji

²³ Rečenice je trebalo dopuniti različitim padežima pa je za prezime *Begonja* ciljni oblik bio akuzativ, za prezime *Brkljača* dativ, za prezime *Lisica* instrumental, a za prezime *Paleka* genitiv.

ženskoga spola uočava se da su ispitanici više dvojili pri sklonidbi prezimena s više nositelja (*Lisica* – 259 nositeljica, *Paleka* – 195 nositeljica naspram *Begonja* – 169 nositeljica). Osim točno proizvedenoga sklonjivog oblika u zadanome padežu i normativno prihvatljive nominativne inačice umjesto zadanoga padeža, ispitanici iz drugih županija ponudili su još dvije različnice samo pri sklonidbi prezimena *Paleka*. Razlog tomu vjerojatno treba povezati s manjkom pozornosti pri čitanju rečenice koju je trebalo dopuniti genitivom, a ne akuzativom (5% ispitanika je proizvelo oblik *Palenku*, a 10% *Paleku*).

Tablica 13. Prezimena nositelja ženskoga spola na dočetak -a

prezime	broj nositelja	žene	ciljni nastavak	udio točnih odgovora		
				ZD	ostali	Σ
Begonja	341	172	-u	92	81	88
Brkljača	349	177	-i	81	65	75
Lisica	523	264	-om	79	72	77
Paleka	374	195	-e	81	50	70
prosjeak				83,2	67	77,5

S obzirom na dvostruka rješenja pri sklonidbi prezimena s dočekom na -a ovisno o spolu nositelja detaljnije su raščlanjeni i preostali odgovori. Da su prezimena čiji su nositelji muškoga spola nesklonjiva, smatra manji broj ispitanika obiju skupina. Udio takvih (netočnih) odgovora ispitanika iz Zadarske županije iznosi 6% za prezimena *Čerina* i *Šimurina* te 8% za prezime *Jurlina*. Da se ne sklanja prezime *Šimurina* smatra 6%, a prezime *Jurlina* 8% ispitanika iz ostalih županija dok ih za prezime *Čerina* to misli 14%²⁴.

Kada je riječ o prezimenima čiji su nositelji ženskoga spola, rezultati su očekivano neujednašeniji. Udio ispitanika iz Zadarske županije koji ne sklanjaju zadana prezimena, sukladno normativnoj literaturi, iznosi 5% za prezime *Begonja*, 19% za prezimena *Brkljača* i *Paleka* te 21% za prezime *Lisica*. Među ispitanicima iz ostalih županija raspon je čak i veći pa prezime *Begonja* ne sklanja 19% ispitanika, prezime *Lisica* 28% ispitanika, a prezimena *Brkljača* i *Paleka* čak 35% ispitanika.

²⁴ Valja napomenuti da su uz nesklonjive oblike, ispitanici iz Zadarske županije kao odgovor naveli i neovjerene (instrumentalne) obličnice *Čerinim* (3%), *Jurlinim* i *Šimurinim* (1%), a ispitanici iz ostalih županija genitivne obličnice *Jurline* i *Šimurine* (8%) umjesto instrumentalnih.

4.2.2. Sklonidba prezimena s nepostojanim *a/e*

U sklonidbi prezimena s nepostojanim *a/e* ne postoji ujednačenost pri provođenju glasovne promjene. U upitnik su uvrštena dva prezimena s nepostojanim *a*²⁵, jedno s dočetkom na *-ac* i jedno s dočetkom na *-ak*. U sklonidbi prezimena na *-ac* promjena se uglavnom dosljedno provodi za razliku od prezimena s dočetkom na *-ak* za čiju je sklonidbu, prema Šimunoviću (2008: 70), važna duljina samoglasnika pa dugo *a /ā/* ostaje, a kratko se *a /ă/* gubi²⁶. Kao primjer prezimena s dočetkom na *-ac* u upitniku se navodi prezime *Klanac* (G *Klanca*), a kao primjer prezimena s dočetkom na *-ak* prezime *Ročak* (G *Ročka*) – jedino prezime na dočetno *-ak* u Zadarskoj županiji pri čijoj se u sklonidbi provodi ta glasovna promjena (N *Ročak* – G *Ročka*). U Zadarskoj je županiji ukupno 495 nositelja tih dvaju prezimena, a udio je muških nositelja 49% s tim da je nositelja prezimena *Klanac* znatno više u usporedbi s nositeljima prezimena *Ročak* (tablica 14). Zadane je rečenice u upitniku trebalo dopuniti instrumentalnim oblicima tih prezimena. Svi ispitanici koji su smatrali da se prezime *Klanac* sklanja proveli su glasovnu promjenu. Ispitanici iz Zadarske županije dali su sljedeće odgovore *Klancem* – 74%, *Klancom* – 5% i *Klanac* – 21%, a ispitanici iz ostalih županija *Klancem* – 67%, *Klancom* – 8%, *Klanac* – 21%, *Klanacom* – 2% i *Klanca* – 2%. Obje su skupine ispitanika bile manje uspješne pri sklonidbi prezimena *Ročak* pa su tako ispitanici iz Zadarske županije ponudili odgovore *Ročakom* – 63%, *Ročkom* – 20% i *Ročak* – 17%, a ispitanici iz ostalih županija *Ročakom* – 68%, *Ročkom* – 17% i *Ročak* – 15%. Rezultati ne iznenađuju kad se uzme u obzir da je prezime *Klanac* višestruko zastupljenije od prezimena *Ročak*.

Tablica 14. Prezimena nositelja muškoga spola s nepostojanim *a*

prezime	broj nositelja	muškarci	ciljni nastavak	udio točnih odgovora		
				ZD	ostali	Σ
Klanac	464	227	-em	74	67	72
			-om	5	8	6
Ročak	31	16	-om	20	17	19
prosjeak				49,5	46	48,5

²⁵ Više o sklonidbi prezimena s nepostojanim *e*, koja u Zadarskoj županiji nisu brojna, vidi u Frančić (2016).

²⁶ Usp. Šimunović (2008: 70): *Špiljak* – *Špiljaka* i *Praljak* – *Praljka*.

4.2.3. Sklonidba prezimena kod kojih se umeće paradigmatsko *j*

Komar i Glušac (2019: 14) donose pregled pravila o sklonidbi imena i pokrata koje završavaju na dočetno *-i*, *-io*, *-ia*, *-eo*, *-ea* odnosno o umetanju glasa *j* u njihove oblike te zaključuju da postoje tri pristupa: glas *j* se umeće uz pojedinačne iznimke, glas *j* se ne umeće, glas *j* se ne umeće, ali dvostrukosti su dopuštene. Frančić et al. (2006: 98) smatraju pak da pravila nisu usklađena u stranim primjerima koji završavaju na dočetno *-i* i *-io* kada se *i* izgovara, ali da su usklađena kada je riječ o primjerima na *-eo* i *-ea*, u kojima se *j* ne umeće, te u primjerima s dočetnim *-io* kada *i* nije izgovoreno, u kojima se *j* također ne umeće.

U upitnik su uvrštena ukupno četiri prezimena kod kojih se umeće paradigmatsko *j*. Rečenice je trebalo dopuniti različitim padežima pa je za prezimena *Basioli*, *Santini* i *Zanki* ciljni oblik bio instrumental, a za prezime *Dellavia* dativ. U Zadarskoj je županiji ukupno 395 nositelja tih prezimena, a udio je muških nositelja 49% (tablica 15). Obje skupine ispitanika najuspješnije su sklanjale prezime s najviše nositelja, a uz ciljne inačice *Santinja* samo je 3% ispitanika iz Zadarske županije i 5% ispitanika iz ostalih županija navelo obličnicu *Santini*. Preostalih je 2% ispitanika iz Zadarske županije proizvelo obličnicu *Santina*. Ispitanici iz Zadarske županije najviše su poteškoća imali pri sklonidbi prezimena *Basioli* (59% točnih odgovora), a ispitanici iz ostalih županija pri sklonidbi prezimena *Dellavia* (48% točnih odgovora). Pri sklonidbi prezimena *Dellavia* obje su skupine ispitanika proizvele najviše različenica: ispitanici iz Zadarske županije proizveli su sedam, a ispitanici iz ostalih županija šest različenica uz točan ciljni oblik²⁷. U prosjeku su ispitanici iz Zadarske županije uspješnije sklanjali prezimena nositelja muškoga spola s paradigmatskim *j* (77%) nego ispitanici iz ostalih županija (72,5%).

²⁷ Ispitanici iz Zadarske županije proizveli su različnice: *Dellavii* – 13%, *Dellavia* – 7%, *Dellaviju* – 7%, *Dellavie* – 4%, *Dellavije* – 2%, *Delaviju* – 2%, *Dellaviau* – 2% i *Dellaviom* – 2%, a ispitanici iz ostalih županija različnice *Dellaviju* – 17%, *Dellavia* – 13%, *Dellavija* – 8%, *Dellavii* – 5%, *Dellaviaji* – 5% i *Dellaviu* – 5%.

Tablica 15. Prezimana nositelja muškoga spola s paradigmatiskim j

prezime	broj nositelja	muškarci	ciljni nastavak	udio točnih odgovora		
				ZD	ostali	Σ
Basioli	68	32	-(j)em	59	56	58
Dellavia	25	16	-(j)i	63	48	57
Santini	222	107	-(j)em	95	97	96
Zanki	80	40	-(j)em	92	89	91
prosjeck				77	72,5	75,5

4.2.4. Pisanje i sklonidba dvorječnih prezimena

Prema Zakonu o osobnom imenu (NN 70/17), određen je broj riječi u osobnome imenu, odnosno imenskoj formuli kojom se osoba dužna služiti u pravnom prometu: „Osoba čije se ime ili prezime ili ime i prezime sastoji od više riječi, dužna je služiti se istim osobnim imenom u pravnom prometu“ (URL 8). Pisanje osobnoga imena, odnosno imenske formule pa tako i dvorječnih prezimena ostaje izbor nositelja prezimena jer suvremeni jezikoslovni radovi i pravopisni priručnici donose neujednačena pravila²⁸ stoga neki jezikoslovci smatraju da to pitanje ipak treba regulirati zakonom²⁹. U *Hrvatskome pravopisu* Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje izrijekom se čak navodi da „pravopis ne propisuje kanonski oblik zapisa osobnoga imena“ odnosno da pisanje imena i prezimena „ovisi o obliku koji se upotrebljava u službenoj komunikaciji“³⁰ (URL 9).

U upitnik su uvrštena ukupno četiri dvorječna prezimena pisana bez spojnice i to jedno čiji je nositelj muškoga spola (*Smolić Ročak*) i tri čiji su nositelji ženskoga spola (*Šarlija Miočić*, *Čulina Babić* i *Kolega Škara*)³¹. O prezimenu *Ročak* bilo je riječi u dijelu rada koji se bavio sklonidbom prezimena s nepostojanim a. Budući da je to jedino prezime s dočetakom na *-ak* i nepostoja-

²⁸ Babić i Moguš (2011: 59–60) razlikuju pisanje dvorječnih imena i prezimena muških i ženskih osoba, muška se pišu kao zasebne riječi za razliku od ženskih koja se pišu sa spojnicom, Hudeček et al. (2010) i Glušac (2015) priklanjaju se mišljenju da je i muška i ženska dvorječna prezimena potrebno pisati bez spojnice, a Anić i Silić (2001: 80) pisanje spojnice ne povezuju sa spolom nositelja te dopuštaju dvostruka rješenja.

²⁹ Usp. Gluhak (2001: 80) i Hudeček et al. (2010: 107).

³⁰ Usp. *Ana-Marija*, *Anamarija* i *Ana Marija* te *Horvat-Petrić* i *Horvat Petrić* (URL 9).

³¹ Na Popisu stanovništva Zadarske županije iz 2011. nisu navedena prezimena nositelja ženskoga spola uvrštena u upitnik. Budući da u novije vrijeme žene djevojačkom prezimenu dodaju muževo prezime, moguće su različite kombinacije prezimena čijih je nositeljica stoga manje od 10 pa se ne prikazuju.

nim a u Zadarskoj županiji, samo je 19% ispitanika kao odgovor navelo ciljni instrumentalni oblik *Ročkom*. I pri sklonidbi dvorječnoga prezimena *Smolić Ročak* specifičnost sastavnice *Ročak* utjecala je na rezultate obiju skupina ispitanika pa je 19% ispitanika iz Zadarske županije i 17% ispitanika iz ostalih županija kao traženi instrumentalni oblik navelo inačicu *Smolićem Ročkom*.³² Ispitanici su pri sklonidbi proizveli i velik broj različenica – ispitanici iz Zadarske županije šest, a ispitanici iz ostalih županija četiri, uz ciljni oblik. Najčešći odgovor *Smolićem Ročkom* navelo je 53% ispitanika iz Zadarske županije i 61% ispitanika iz ostalih županija. Uz to ispitanici iz Zadarske županije naveli su i sljedeće različenice: *Smolićem Ročak* – 10%, *Smolić Ročak* – 7%, *Smolić Ročkom* – 7%, *Smolić Ročkom* – 2% i *Smolić-Ročkom* – 2%, a ispitanici iz ostalih županija: *Smolić Ročak* – 8%, *Smolić Ročkom* – 8% i *Smolićem Ročak* – 6%. Treba napomenuti da prezime *Smolić*, koje je u Zadarskoj županiji zabilježeno i kao jednorječno prezime, uspješno sklanja 82% ispitanika iz Zadarske županije i 84% ispitanika iz ostalih županija dok preostalih 18% odnosno 16% ispitanika smatra da je riječ o nesklonjivom prezimenu.

Kada je riječ o preostalim trima dvorječnim prezimenima čiji su nositelji ženskoga spola, traženi su bili genitivni oblici za dvorječna prezimena *Čulina Babić* i *Kolega Škara* te instrumentalni oblik za prezime *Šarlija Miočić* (tablica 16). Ukupan je broj nositelja tih dvorječnih prezimena u Zadarskoj županiji manji od deset pa se ne navode na popisu prezimena Zadarske županije prema Popisu stanovništva Republike Hrvatske 2011., ali izdvojena su iz lokalnih tiskovnih medija pretragom mrežnih izvora.

Tablica 16. Dvorječna prezimena nositelja ženskoga spola

prezime	ciljni nastavci	udio točnih odgovora		
		ZD	ostali	Σ
<i>Čulina Babić</i>	-e -ø	63	58	61
<i>Kolega Škara</i>	-e -e	33	36	35
<i>Šarlija Miočić</i>	-om -ø	81	70	77
prosjek		59	54,7	57,7

Kada je riječ o sklonidbi prezimena *Čulina Babić* i *Šarlija Miočić*, ukupno 61% ispitanika navodi genitivni oblik *Čuline Babić* (63% ispitanika iz Zadarske županije i 58% ispitanika iz ostalih županija), a ukupno 77% ispitanika

³² Nositelja dvorječnoga prezimena *Smolić Ročak* u Zadarskoj je županiji ukupno 50, a jednorječnoga prezimena *Ročak* ukupno 31 (udio muških nositelja kod oba prezimena iznosi 52%).

instrumentalni oblik *Šarlijom Miočić* (81% ispitanika iz Zadarske županije i 70% ispitanika iz ostalih županija). Preostalih 39% svih ispitanika (37% ispitanika iz Zadarske županije i 42% ispitanika iz ostalih županija) ne sklanja prezime *Čulina Babić* dok ih gotovo upola manje, tj. 21% ne sklanja prezime *Šarlija Miočić* (16% ispitanika iz Zadarske županije³³ i 30% ispitanika iz ostalih županija). Nasuprot tomu objema je skupinama ispitanika problem stvaralo prezime *Kolega Škara*. Genitivni oblik *Kolege Škare* navelo je 33% ispitanika iz Zadarske županije i 36% ispitanika iz ostalih županija. Da se to prezime ne sklanja, smatra 40% ispitanika iz Zadarske županije i čak 48% ispitanika iz ostalih županija. Samo prvu sastavnicu toga dvorječnog prezimena sklanja 13% ispitanika iz Zadarske županije i 7% ispitanika iz ostalih županija, a samo drugu sastavnicu 14% ispitanika iz Zadarske županije i 9% ispitanika iz ostalih županija. Zaključuje se stoga da su ispitanici pri sklonidbi dvorječnoga prezimena čije obje sastavnice završavaju na *-a* i čiji su nositelji žene, najviše dvojili treba li ga uopće sklanjati, a ako se sklanja, sklanjaju li se obje sastavnice ili samo jedna te ako se sklanja samo jedna, slanja li se prva ili druga sastavnica.

5. ZAKLJUČAK

Kao izvor za potrebe ovoga rada poslužili su neobjavljeni podatci Državnoga zavoda za statistiku o prezimenima, ukupnom broju nositelja i spolu nositelja prezimena s najmanje deset nositelja na području Zadarske županije 2011. godine. Ukupan broj stanovnika na području Zadarske županije prema Popisu stanovništva iznosio je 170.017. Obradeno je ukupno 2.287 prezimena s ukupno 146.702 nositelja (73.189 muških nositelja i 73.513 ženskih) dakle sveukupno prezimena 86,29% stanovnika. Prezimena su raščlanjena s obzirom na dočetak³⁴, a rezultati prikazani u četiri kategorije: prezimena s dočekom na samoglasnik (21,25% svih prezimena, 18,71% nositelja), prezimena s dočekom na nepčani suglasnik (54,79% prezimena, 60,33% nositelja), prezimena s dočekom na nepčani suglasnik (23,61% prezimena, 20,82% nositelja) i dvorječna prezimena (0,35% prezimena, 0,14% nositelja). Uzme li se u obzir činjenica da podatci o 13,71% prezimena s manje od deset nositelja (prezimena ukupno 23.315 stanovnika!) zbog zaštite podataka nisu dostupni, jasno je da je riječ o relativno velikomu korpusu različitih prezimena u odnosu na broj stanovnika.

³³ Preostalih 3% ispitanika iz Zadarske županije nije pozorno pročitalo zadanu rečenicu te je vjerojatno smatralo da je riječ o dvorječnome prezimenu muškoga nositelja pa je proizvelo obličnicu *Šarlijom Miočićem*.

³⁴ Raščlanjena su prezimena s 27 različitih dočetakâ. Među raščlanjenim prezimenima nije bilo prezimena s dočekom na *dž, f* i *h*.

Poznato je da prezimena nastaju na različitim zavičajnim idiomima pa njihova gramatička i leksička obilježja pokazuju određene posebnosti u odnosu na standardnojezičnu normu. Sklonidba prezimena ovisi i o tomu je li nositelj muškoga ili ženskoga spola, a na prezimena tvorena određenim sufiksima ili prezimena koja završavaju na određene dočetke pri sklonidbi se primjenjuju i dodatna pravila (npr. nepostojano *a*, umetanje paradigmatskoga *j*). Dodatan su problem neujednačena pravila za sklonidbu prezimena s dočetkom na *-a* nositelja ženskoga spola ili za sklonidbu i pisanje dvorječnih prezimena (sa spojnicom ili bez spojnice).

Rezultati istraživanja potvrdili su da ispitanici odstupaju od norme i pri sklonidbi onih prezimena koja se mijenjaju prema usustavljenim pravilima, a ne samo pri sklonidbi onih prezimena za koja pravila nisu ujednačena. Među prezimenima koja se mijenjaju prema usustavljenim pravilima ispitanici iz Zadarske županije bili su najuspješniji pri sklonidbi prezimena *Rončević* (95%), a najmanje uspješni pri sklonidbi prezimena *Haberle* (38%). Ispitanici iz ostalih županija najuspješniji su bili pri sklonidbi prezimena *Knežević* (93%), a najmanje uspješni pri sklonidbi prezimena *Skroče* (34%). Dakle, obje su skupine ispitanika najbolji uspjeh postigle pri sklonidbi prezimena muških nositelja s dočetkom na nepčani suglasnik, a najlošije pri sklonidbi prezimena muških nositelja na dočetno *-e* i *-ø*. Među prezimenima za čiju sklonidbu ne postoje ujednačena pravila obje su skupine ispitanika najuspješnije sklanjale prezime *Santini* (ispitanici iz Zadarske županije – 95%, ispitanici iz ostalih županija – 97%), a najmanje su uspješne bile pri sklonidbi prezimena *Ročak* (ispitanici iz Zadarske županije – 20%, ispitanici iz ostalih županija – 17%). Ispitanici iz Zadarske županije bili su uspješniji pri sklonidbi prezimena za koja ne postoje ujednačena pravila (77,6%) nego pri sklonidbi prezimena koja se sklanjaju prema usustavljenim pravilima (74,2%). Ispitanici iz ostalih županija nasuprot tomu bili su uspješniji pri sklonidbi prezimena koja se sklanjaju prema usustavljenim pravilima (70,9%), ali razlika je bila manja u odnosu na uspješnost pri sklonidbi prezimena za koja ne postoje ujednačena pravila (69,5%).

Rezultati istraživanja u načelu govore u prilog tvrdnji da pri sklonidbi manje griješe ispitanici kojima su ta prezimena poznatija i bliža s obzirom na geografsku rasprostranjenost (u ovom slučaju ispitanici iz Zadarske županije), od ispitanika iz drugih županija. Međutim, 9% svih ispitanika odstupa od norme pri sklonidbi najzastupljenijega prezimena, a to je u Zadarskoj županiji prezime *Knežević*. Ispitanici iz ostalih županija bili su uspješniji pri sklanjanju toga prezimena (93%) od ispitanika iz Zadarske županije (98%).

Kada je riječ o čestoti prezimena i točnosti, kod prezimena koja se sklanjaju prema usustavljenim pravilima utvrđeno je da se točnost povećava s brojem nositelja. Ako se ta prezimena podijele u četiri skupine s obzirom na broj nositelja (1. skupina do 100 nositelja – deset prezimena, 2. skupina od 100 do 250 nositelja – osam prezimena, 3. skupina od 250 do 550 – osam prezimena i 4. skupina više od 550 nositelja – jedno prezime), rezultati ispitanika iz Zadra su sljedeći: 70,1 – 73,3 – 78,3 – 89%, a rezultati ispitanika iz ostalih županija: 67,5 – 66,1 – 77 – 93%. Međutim, kada je riječ o prezimenima za čiju sklonidbu pravila nisu ujednačena³⁵, obrazac je drugačiji. U skupinu do 100 nositelja uvrštena su četiri prezimena, u skupini od 100 do 250 nositelja tri prezimena, u skupinu od 250 do 550 pet prezimena, a u skupinu s više od 550 nositelja jedno prezime. Ispitanici iz Zadra ostvarili su sljedeći rezultat s obzirom na čestotu prezimena (od najmanje do najveće): 50,6 – 89,5 – 83,2 – 79%, a ispitanici iz ostalih županija: 45,4 – 89 – 71,2 – 72%.

Rezultati ovoga istraživanja mogu poslužiti govornicima hrvatskoga jezika kao smjernice i upozorenja na što je potrebno obratiti pozornost pri usvajanju pravila o sklonidbi, ali i nastavnicima pri njihovu poučavanju. Budući da je ovo istraživanje provedeno na ograničenom uzorku prezimena, u nekom bi budućem istraživanju svakako trebalo obraditi i ona prezimena iz korpusa prezimena Zadarske županije koja nisu uvrštena u istraživanje, a pri čijoj bi sklonidbi ispitanici mogli imati nedoumica ili poteškoća. Rezultati takva istraživanja mogli bi pridonijeti boljem razumijevanju uzroka odstupanja.

Literatura i mrežni izvori

- Alerić, D. (1974a). „O potrebi djelomičnoga prilagođavanja dijalekatskih mjesnih imena i prezimena“. *Jezik: časopis za kulturu hrvatskoga književnog jezika*, sv. 22, br. 1, str. 5–18, <dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/285332>> [14. 1. 2021].
- Alerić, D. (1974b). „Ponovno o potrebi djelomičnoga prilagođavanja dijalekatskih mjesnih imena i prezimena“. *Jezik: časopis za kulturu hrvatskoga književnog jezika*, sv. 22, br. 3, str. 80–90, <dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/285415>> [14. 1. 2021].
- Anić, V. & Silić, J. (2001). *Pravopis hrvatskoga jezika*. Zagreb: Novi Liber – Školska knjiga.

³⁵ U prosjek nisu ubrojena dvorječna prezimena Čulina Babić, Kolega Škara i Šarlija Miočić ženskih nositelja jer nema podataka o njihovoj zastupljenosti za razliku od dvorječnoga prezimena muških nositelja Smolić Ročak za koje se u Popisu navode podatci o broju nositelja.

- Babić, S. (1975). „Prezimena, etnici i ktetici u književnom jeziku“. *Jezik: časopis za kulturu hrvatskoga književnog jezika*, sv. 23, br. 5, str. 139–145, <dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/240557>> [18. 1. 2021].
- Babić, S. (2002). *Tvorba riječi u hrvatskome književnome jeziku*. Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti i Nakladni zavod Globus.
- Babić, S. (2006). „Sklanjanje ženskih prezimena na -a“. *Jezik: časopis za kulturu hrvatskoga književnog jezika*, sv. 53, br. 2, str. 66–68, <dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/25198>> [18. 1. 2021].
- Babić, S. & Moguš, M. (2011). *Hrvatski pravopis: usklađen sa zaključcima Vijeća za normu hrvatskoga standardnog jezika*. Zagreb: Školska knjiga.
- Badurina, L., Marković, I. & Mićanović, K. (2008). *Hrvatski pravopis*. Zagreb: Matica hrvatska.
- Barić, E. et al. (2005). *Hrvatska gramatika*. Zagreb: Školska knjiga.
- Bjelanović, Ž. (1998). „Posebnosti u normiranju prezimenskog leksika“. *Filologija*, sv. 30–31, br. 30–31, str. 427–438, <dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/256162>> [4. 11. 2021].
- Bošnjak-Botica, T. & Jelaska, Z. (2008a). „Sklonidba muških dvosložnih imena i naglasna dvojnost“. *Jezik: časopis za kulturu hrvatskoga književnog jezika*, sv. 55, br. 4, str. 143–150, <dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/94600>> [22. 2. 2021].
- Bošnjak-Botica, T. & Jelaska, Z. (2008b). „Sklonidba muških dvosložnih imena i naglasna dvojnost“. *Jezik: časopis za kulturu hrvatskoga književnog jezika*, sv. 55, br. 5, str. 170–181, <dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/94609>> [22. 2. 2021].
- Dokoza, S. (2008). „Problematika proučavanja dalmatinskoga plemstva u srednjem vijeku“. *Povijesni prilozi*, sv. 35, br. 35, str. 25–41, <dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/56130>> [18. 1. 2021].
- Frančić, A., Hudeček, L. & Mihaljević, M. (2006). *Normativnost i više-funkcionalnost u hrvatskome standardnom jeziku*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
- Frančić, A. (2016). „Prezimena – vrela dijalektnih podataka“. *Hrvatski dijalektološki zbornik*, sv. 20, br. 20, str. 43–55, <dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/238352>> [2. 2. 2021].
- Frančić, A. (2017). „I naša o Vinku Žgan(e)cu“. *Hrvatski dijalektološki zbornik*, sv. 21, br. 21, str. 111–128, <dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/274548>> [2. 2. 2021].
- Gluhak, A. (2001). „O hrvatskim prezimenima ženskim i dvostrukim“. *Folia onomastica Croatica*, sv. 10, br. 10, str. 67–82, <dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/265962>> [18. 1. 2021].

- Glušac, M. (2015). „Dvostruka prezimena – sa spojnicom i/ili bez nje?“. *Folia onomastica Croatica*, sv. 24, br. 24, str. 24–42, <dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/231276>> [18. 1. 2021].
- Ham, S. (2018). „Morfo(no)loška obilježja imena i prezimena u hrvatskom književnom jeziku“, u: Smajić, D., Krumes I. & Mance, N. (ur.) *U jezik uronjeni: Zbornik posvećen Ireni Vodopiji*. Osijek: Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti, str. 237–256.
- Hudeček, L., Matković, M. & Ćutuk, I. (2012). *Jezični priručnik Coca-Cole HBC Hrvatska: Hrvatski jezik u poslovnoj komunikaciji*. Zagreb: Coca Cola HBC Hrvatska.
- Hudeček, L., Mihaljević, M. & Vukojević, L. (2010). *Jezični savjeti*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.
- Jakić-Cestarić, V. (1972). „Etnički odnosi u srednjovjekovnom Zadru prema analizi osobnih imena“. *Radovi Instituta Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Zadru*, sv. 19, str. 99–165.
- Jakić-Cestarić, V. (1974). „Ženska osobna imena i hrvatski udio u entosimbiotskim procesima u Zadru do kraja XII. stoljeća“. *Radovi Centra Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Zadru*, sv. 21, str. 291–337.
- Kekez, S. (2011). „Prezime na naglasnoj razini kao razlikovni, identifikacijski čimbenik. Kako ga očuvati?“. *Fluminensia*, sv. 23, br. 2, str. 57–70, <dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/122620>> [15. 3. 2022].
- Klaić, N. & Petricioli, I. (1976). *Zadar u srednjem vijeku do 1409*. Zadar: Filozofski fakultet.
- Komar, M. & Glušac, M. (2019). „Mia, Mije i/ili Mia, Mie – (ne)umetanje glasa j u imena i pokrate“, u: Glušac, M. & Mikić Čolić, A. (ur.) *Gramatikom kroz onomastiku: Zbornik radova*. Osijek: Filozofski fakultet Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, str. 11–30.
- Kuna, B. (2006). „Nazivlje u tvorbi riječi“. *Filologija*, sv. 46–47, br. 46–47, str. 165–182, <dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/35043>> [15. 3. 2022].
- Kuna, B. (2014). „Morfosintaksa i pragmatika hrvatske imenske formule ženskih osoba“. *Fluminensia*, sv. 26, br. 2, str. 71–90, <dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/en/file/197291>> [14. 10. 2020].
- Kustić, N. (1993). „O semantičkom sadržaju i tvorbi obiteljskih nadimaka u Pagu“. *Folia onomastica Croatica*, sv. 2, br. 2, str. 79–98, <dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/en/file/233570>> [10. 10. 2020].
- Malić, D. (1994). „Dočetak -(a)r / -er u nekih posuđenica“. *Fluminensia*, sv. 6, br. 1–2, str. 71–77, <dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/en/file/195164>> [14. 3. 2021].
- Opačić, N. (2015). *Reci mi to kratko i jasno*. Drugo prošireno izdanje. Zagreb: Znanje.

- Samardžija, M. (2003). *Hrvatski jezik 4, udžbenik za 4. razred gimnazije*. Zagreb: Školska knjiga.
- Šimunović, P. (2006). *Hrvatska prezimena*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.
- Šimunović, P. (2008). *Hrvatska u prezimenima*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.
- Šojat, A. (1974). „O uključivanju dijalekatskih imena u književni jezik“. *Jezik: časopis za kulturu hrvatskoga književnog jezika*, sv. 22, br. 1, str. 25–30, <dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/en/file/285334>> [14. 3. 2021].
- Težak, S. (1974). „O poštokavljivanju mjesnih imena i prezimena“. *Jezik: časopis za kulturu hrvatskoga književnog jezika*, sv. 22, br. 1, str. 18–25, <dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/en/file/285333>> [14. 3. 2021].
- Težak, S. & Babić, S. (1994). *Gramatika hrvatskoga jezika: priručnik za osnovno jezično obrazovanje*. Zagreb: Školska knjiga.
- URL 1. (2014). „Šange“. *hrWaC: Croatian Web Corpus v2.2* <dostupno na: <https://www.clarin.si/noske/all.cgi/first?iquery=%C5%A0ange&corpname=hrwac&corpus-search-form=true>> [28. 8. 2022].
- URL 2. (2014). „Šanga“. *hrWaC: Croatian Web Corpus v2.2* <dostupno na: <https://www.clarin.si/noske/all.cgi/first?iquery=%C5%A1anga&corpname=hrwac&corpus-search-form=true>> [28. 8. 2022].
- URL 3. „Pavla Kere“. *hrWaC: Croatian Web Corpus v2.2* (2014). <dostupno na: <https://www.clarin.si/noske/all.cgi/first?iquery=mons.+Pavla+Kere&corpname=hrwac&corpus-search-form=true>> [28. 8. 2022].
- URL 4. „Pavla Kera“. *hrWaC: Croatian Web Corpus v2.2* (2014). <dostupno na: <https://www.clarin.si/noske/all.cgi/first?iquery=mons.+Pavla+Kera&corpname=hrwac&corpus-search-form=true>> [28. 8. 2022].
- URL 5. „Mladena Mitara“. *hrWaC: Croatian Web Corpus v2.2* (2014). <dostupno na: <https://www.clarin.si/noske/all.cgi/first?iquery=Mitara&corpname=hrwac&corpus-search-form=true>> [28. 8. 2022].
- URL 6. „Mladena Mitra“. *hrWaC: Croatian Web Corpus v2.2* (2014). <dostupno na: <https://www.clarin.si/noske/all.cgi/first?iquery=Mladena+Mitra&corpname=hrwac&corpus-search-form=true>> [28. 8. 2022].
- URL 7. Popis županija, gradova i općina. *Ministarstvo pravosuđa i uprave*. <https://mpu.gov.hr/gradjani-21417/iz-djelokruga/lokalna-i-podrucna-regionalna-samouprava-24398/popis-zupanija-gradova-i-opcina-24402/24402>
- URL 8. „Zakon o osobom imenu“. *Zakon.hr*. <dostupno na: <https://zakon.hr/z/43/Zakon-o-osobnom-imenu>> [10. 5. 2019].
- URL 9. *Pravopis.hr*. (2013). „Spojnica“. *Hrvatski pravopis*. <dostupno na: <http://pravopis.hr/pravilo/spojnica/68/>> [21. 5. 2019].

Marijana BAŠIĆ & Sanja BARIČEVIĆ

**FAMILY NAME DECLENSION PATTERNS IN THE REGION
OF ZADAR BETWEEN NORM AND USAGE**

Defined as fixed, unchangeable, and hereditary, the family name carries characteristics of historical and geographical identity. They originate from different word classes and different dialectal or homeland idioms. Therefore, their grammatical and lexical characteristics show certain particularities in relation to the standard language norm. Description of morphological and morphosyntactic characteristics of surnames in language manuals is mostly indicated in the case of foreign surnames, cases of declension of female surnames ending in -a, writing and declension of double surnames. Not rarely, Croatian surnames and their declension patterns are causing problems for Croatian language speakers. This paper analyzes surnames of the region of Zadar, their formation patterns as well as their peculiarities in relation to the standard language form. Analyzed surnames are chosen according to their representation and include all formation suffixes of surnames of the region of Zadar. This paper also tries to define to what extent speakers of the Croatian language have difficulties in defining their declension patterns. The starting assumption of the research study is that, because of their geographical distribution or frequency of use, certain surnames are closer and more familiar to Croatian native speakers. Hence, less deviation from the standard is observed in their declension by comparison to the declension of surnames that are less represented or less widespread.

Key words: family names, morphological characteristics, morphosyntactic characteristics, standard language norm, Zadar County